

Materiální situace rakousko-uherské armády na sklonku světové války.)*

ÚVOD.

V posledním roce světové války vzrostly potíže v zásobování rakousko-uherské armády materiálem všeho druhu tou měrou, že válka nabyla rázu existenčního hospodářského zápasu, který ovšem nezůstal omezen jen na armádu, nýbrž dotýkal se již i veškerého obyvatelstva. V hospodářském boji jsou stát a společnost otřeseny ve svých základech a postaveny před nejtěžší otázky v oboru politickém, hospodářském i sociálním, které vyžadují jednotného, promyšleného vedení a řízení veškerého hospodářství.

Zásobování armády materiálem nelze tedy pokládati za věc, která se týká jen vojenské správy, za otázku, která je sama pro sebe. Vzájemná pouta mezi frontou a zápolím jsou tak těsná, že je nutné, aby potřeby tu i tam byly uspokojovány s největším rozmyslem a podle přesně stanoveného jednotného plánu.

Rakousko-uherské vrchní velitelství posílalo periodicky materiální zprávy jednak příslušným civilním úřadům, jednak vyšším i nižším velitelstvím v poli; chtělo tím dosáhnout toho, aby úřady v zápolí viděly, že běží o existenční boj mocnářství a nikoli snad jen armády, a aby vojsko bylo nabádáno k největší šetrnosti.

Výsledek byl toliko jednostranný: vojsko šetřilo, ba i strádalo a hladovělo; organisace v zápolí byla však nedostatečná a neúčelná.

I. Výživa armády v poli.

Výživa armády v poli trpěla v posledním hospodářském roce značným nedostatkem; bylo to období citelného strádání.

Vrchní velitelství mělo k dispozici výtěžek sklizně v obsazených územích v Polsku, v Srbsku a na Černé Hoře; ostatní potřebu měla zajistiti vláda rakouská a uherská; tato potřeba byla vykalkulována na 7 milionů q mouky, 2 miliony q bramborů, 0,8 milionu q tvrdého příkrmu (luštěnin, krup a pod.), 3,8 milionů q masa a 14 milionů q krmiva.

Při tom byla brána v úvahu dávka chleba pro 70% vojska po 700 g, pro 30% vojska po 560 g, dávka masa pro 70% vojska po 300 g, pro 30% vojska po 200 g, dávka příkrmu dvakrát v týdnu po 1 kg bramborů, pětkrát v týdnu po 70 g luštěnin, krup a p. a 70 g různých náhražek. Krmiva se čítalo na koně denně 4 kg.

Výživový plán i požadavek zaslalo vrchní velitelství oběma vládám. Rakouský ministr výživy prohlásil ihned, že Rakousko nemůže dodat armádě ani hrst mouky a ova jenom málo. Uherský ministr výživy oznámil, že dá armádě k dispozici přebytky sklizně v Uhrách. Ve skutečnosti se však ukázalo, že tyto přebytky jsou pro armádu nedostatečné, protože Rakousko potřebovalo z Uher velké výpomoci pro civilní obyvatelstvo. Sklizeň v Rakousku nebyla ani správně ani důsledně zachycena; státní hospodářství bylo vedeno tak neodborně a tak ledabyle, že jeho výsledky byly přímo ubohé. Množily se sice den ze dne úřady, které se měly starati

*) Prameny: Zprávy a evidence rakousko-uherského vrchního velitelství a armádních velitelství.

o výživu, aparát jich pohltit tisíce úředníků, ale za celou dobu války neustálila se žádná účelná organisace; naproti tomu bída a strádání stále se stupňovaly.

Normální sklizeň v mocnářství činila:

61 milionů q pšenice,
41 milionů q žita,
35 milionů q ječmene,
55 milionů q kukuřice,

tedy 192 milionů q chlebovin a 41 milionů q ovsu.

Vezmeme-li v úvahu sklizeň v mocnářství v roce 1917 o 50% menší než sklizeň normální, činí výtěžek 96 milionů q chlebovin. Odečteme-li od toho nezajištěnou potřebu armády 7 milionů q mouky, neboli 9 milionů q chlebovin a 10% na osev, j. t. 9 milionů q, zbude nám 78 milionů q chlebovin pro 50 milionů konsumentů v zápolí. Při denní dávce 300 g mouky na jednotlivce činí potřeba pro zápolí okrouhle 66 milionů q chlebovin. Byl tedy i při 50% sklizni v mocnářství ještě přebytek 12 milionů q chlebovin.

Tento výpočet není nijak příznivě sestaven; sama rakouská vláda myslila, že bude sklizeň v Rakousku ještě pro rok 1918 60% a uherská vláda počítala se 70% normální sklizně. Konečně není započten dovoz z Rumunska, který činil od 1. září do 31. prosince 1917:

9.310 q mouky,
931.000 q pšenice,
18.620 q žita,
9.310 q ovsu a
27.930 q ječmene.

Při řádné organisaci nebylo by hladovělo ani obyvatelstvo ani armáda.

Armáda potřebovala, jak již uvedeno, ročně 7 milionů q chlebovin a 14 milionů q krmiva.

Ve skutečnosti dostala však od 1. srpna 1917 do 31. července 1918 od obou vlád toliko 5 milionů q mouky a 2,300.000 q krmiva. Scházely tudíž 2 miliony q mouky a přes 11 milionů q krmiva, takže muž v poli byl zkrácen denně o 164 g mouky, kuň pak o 3·6 kg krmiva.

Brambory dováželo vrchní velitelství samo, a to z Polska a z haličských armádních oblastí, ač se tomu politické úřady všemožně vzpíraly.

Příkrmu nedostala armáda ani od rakouské ani od uherské vlády.

Dodávky dobytka a masa klesly tak, že dávka pro muže nebyla již větší než 100 g denně.

Nedostatečné dodávky potravin vedly k tomu, že armáda spotřebovala do konce roku 1917 veškeré záložní zásoby a pak již jen žila z rukou do úst. Když před italskou ofensivou musily býti nahromaděny nějaké zásoby, stalo se to na vrub jiných front. A tak byli vojín i kuň nedostatečně živeni, podléhali nadmíru nemocem, jejich výkonnost očividně klesala.

Za takové situace obě vlády důrazně žádaly, aby válečný počet armády byl značně snížen a tím i její potřeby. Této myšlence se rakousko-uherské vrchní velitelství vzpíralo, protože se tehdy německé hlavní velitelství rozhodlo pro velké vojenské přesuny, které vyžadovaly značných rakousko-uherských posil na haličské, uher-

ské a italské frontě. Propuštěno bylo jen asi 100.000 lidí méně schopných, nebo v hospodářství potřebných; tím ovšem se dosáhlo úspory jen asi pěti vagonů mouky.

Při vyjednáváních o dalších dodávkách pro armádu na počátku roku 1918 prohlásila uherská vláda, že bude moci nadále zásobovati armádu jen tehdy, dostane-li z Rakouska uhlí a železo; po mnoha obtížích byla sjednána výměna.

Kritická situace výživy způsobila, že denní dávky pro muže a koně musely býti v období hospodářského roku několikrátě měněny.

Přebytky Rumunska potřebovalo Rakousko pro zásobování civilního obyvatelstva; armáda dostala odtud všeho všudy 130.000 q chlebovin a kukuřice. Naděje, které byly skládány do míru s Ukrajinou (Brotfrieden), se nesplnily; odtud docházelo denně jen asi 30 vagonů obilí.

Při vyjednávání v Berlíně v měsíci květnu 1918 zavázala se německá vláda, že poskytne Rakousku ještě před žněmi 15.000 vagonů obilí; svého slibu však nedodržela.

Nejkritičtější období přede žněmi, od 1. do 15. července, bylo překonáno tím, že německá vláda byla donucena intervencí obou císařů, aby poslala do Rakouska 2.000 vagonů mouky.

Žeň roku 1918 byla posuzována jako velmi dobrá. Vrchní velitelství upozorňovalo důtklivě centrální úřady na důležitost správného zachycení sklizně; zdůrazňovalo, že by nemusilo býti hladu ani u armády ani v zápolí, kdyby ohromné množství obilí, které rok co rok mizelo v podloudném obchodu, bylo státem zachyceno a spravedlivě rozděleno.

Přípravy k sklizni v obsazených oblastech Srbska, Italie, Černé Hory a Albanie vykonaly vojenské útvary pečlivě. Méně uspokojivý výsledek byl v Polsku, kde z politických důvodů musila býti správa velmi mírná; nelze dobře pojití politické otázky a hospodářské nezbytnosti.

Vrchní velitelství zamýšlelo zvýšiti po žních denní dávku chleba; dávku masa zvýšiti nemohlo, protože počet dobytka již klesl v mocnářství na nepostradatelné minimum. Vojsko však mělo v náhradu častěji dostávatí luštěniny než dosud.

Všem velitelstvím bylo nařízeno, aby jejich hlášení a žádanky, týkající se výživy, byly pravdivé a svědomité, aby vrchnímu velitelství bylo umožněno zaříditi přísun potravin tak, aby nikdo nebyl zkrácen a nikdo aby nežil lépe na újmu druhého. Ve čtyřech letech války totiž stávalo se zvykem, že velitelství i útvary zapíraly často zásoby, obzvláště takové, které si samy opatřovaly, neboť nemávaly důvěry v pravidelný přísun. Tím se pak stalo, že poctivě hlásící útvary živořily, kdežto jiné žily poměrně ještě dobře k neprospěchu celku. Vrchní velitelství ohlásilo přísnou kontrolu.

Co do výživy byl čtvrtý rok války pro armádu nejhorší. Vojsko hladovělo a ztráty koňstva pro nedostatek krmiva činily od 1. ledna do 31. července 1918 skoro 250.000 koní. Vojsko mělo málo chleba, masa málo a špatné a nemělo ani tolik mouky a tuku, aby si mohlo zaprášiti suchou zeleninu, která se vydávala jako příkrm, takže ji jedlo jen tak, jak byla uvařena ve vodě.

I většina zápolního obyvatelstva v tomto roce strádala; mnoho lidí žilo v přebytku a hýřilo. Podloudný řetězový obchod a lichva bujely a přinášely jedincům přebohatou žeň.

Rodiny vojáků, pokud nebyly rolnické, patřily mezi ty, které strádaly.

A když přišel vojin domů, ať již raněný, nemocný nebo zdravý na dovolenou, zřel svou ženu, děti a rodiče v bídě; toto trapné vědomí odnášel si s sebou, když se vracel opět na frontu, kde ho vedle smrti nebo zmrzačení očekával ještě citelný hlad. A nenašla se přesto železná ruka, která by byla zamezila podloudný obchod k prospěchu všeho obyvatelstva.

II. Polní intendantční útvary a polní proviantní výstroj.

Polní intendantční útvary byly roku 1918 kompletní, polní proviantní výstroj dobrá.

Každá pěší divise měla polní pekárnu s 12 polními pecmi s mobilním, moderním míchacím strojem a motorem o 3—4 HP; tímto zařízením čelilo se nedostatku personálu. Pro pěší divise v hornatých krajinách bylo k dispozici 64 horských pekáren. Každá samostatná brigáda měla polní pekárnu o 4 polních pecích. Mimoto měly armády jako mobilní zálohu ještě celkem 48 etapních pekáren.

Dále měly rakousko-uherské armády:

119 polních jatek, 100 hospodářských útavů, 87 polních parních prádel, 52 ledárny, z nichž bylo 25 automobilních a 11 mobilních na železničních vagonech a povozech; konečně bylo po ruce pro každou divisi zařízení na výrobu sodové vody.

O ohromné spotřebě proviantního výstroje svědčí množství, které bylo vydáno útvarům od počátku války do konce července roku 1918, a to:

18.918 převozných kuchyní, 164.967 varnic, 1.723 polních pecí, 1.189 horských pecí, 62.018 soudků na nápoje, 4.481 Northonových čerpadel, 494.842 zákopových kamínek, přes 13.000 různých kotlů, 801 desinfektorů, 87.189 důstojnických postelí, 282.250 obyčejných postelí, 3.393.000 prostěradel, 4.286.500 slamníků a 880 ručních pracích strojů.

Další pohotové zásoby, počítajíc v to i zásoby ministerstvem války objednané, byly by vystačily při stejné a stejnosměrné spotřebě již jen takto: převozná kuchyně na 7 měsíců, kotle na 7 měsíců, ruční parní stroje na 1½ měsíce, postele na 2½ měsíce.

Zařízení pro výrobu ledu a sodové vody, stany, prostěradla, slamníky a postele nemohly býti pro potřebu armády vůbec již vyráběny.

III. Oděv, výstroj a prádlo.

Pro nedostatek surovin a nedostatečné zásobování textilních podniků uhlím byla situace, co se oděvu, prádla a výstroje týká, již na pováženou.

Dne 20. července 1918 bylo uloženo ve skladech celkem 451.000 bluz, 98.000 kalhot a 101.000 plášťů. Kalhoty byly většinou soukenné, bluzy z t. zv. zápolního sukna, utkaného z různých náhražek (kopřivy, odpadky a pod.). Pláště byly z poloviny poměrně dobré, z poloviny z náhražkové látky.

Podle objednávek mělo býti armádám dodáno do konce roku: 1.082.000 bluz, 2.077.000 kalhot a 1.940.000 plášťů.

Celkové zásoby i s objednávkami odpovídaly průměrné spotřebě za 5 měsíců.

Jak nedostatečné bylo zásobování oděvem, nejlépe ukazuje to, že v první polovici roku 1918 nemohlo býti útvarům dodáno požadovaných 3.850.000 bluz, 4.730.000 kalhot a 1.988.000 plášťů.

Ještě hůře se utvářilo zásobování prádlem. V armádních skladech nebylo na sklonku války ani jediné soupravy; při výrobě byla nahrazována bavlna papírem. Do konce roku 1918 měla dostati armáda asi 4 miliony souprav, což zajistilo jen šestiměsíční normální spotřebu.

Armáda v poli potřebovala ročně 8 milionů párů bot; v skladech bylo uloženo v červenci 1918 již jen 300.000 párů vysokých, 600.000 párů horských a 300.000 párů obyčejných bot.

IV. Peněžnictví.

Dlouholetá válka způsobila znehodnocení měny a tím všeobecnou drahotu. Mezinárodní obchod byl přerušen, hospodářství bylo odkázáno na výrobky vlastní země. Poptávka po zboží vzrůstala; čím citelnější byl nedostatek, tím větší byla spotřeba válečného materiálu. Výroba, sama omezena nedostatkem surovin, pohonných hmot a pracovníků, nemohla zajistiti spotřebu, a dovoz ze zahraničí byl znemožněn. Musily tedy ceny všeho zboží neustále stoupati; k nabytí statků bylo třeba většího množství peněz, jichž hodnota proto klesala.

Jako pomoc lze uvést:

1. zvýšení státních příjmů zvětšením daní a poplatků;
2. omezení oběživa nejdůkladnějším využitím šekového řízení;
3. ukládání hotových peněz do cenných papírů, zejména do dlouhodobých půjček;
4. výdej zvláštních bankovek pro obsazená území.

Finanční poměry v obsazeném Rumunsku byly upraveny takto:

Banca Generala Romana dala do oběhu papírové peníze, které byly zajištěny depozity marek u říšské banky v Berlíně v kursu 80 marek, t. j. 100 (lei) lvů. Těmito penězi platilo se vše, co bylo vyžádáno; jimi platilo obyvatelstvo daně, kontribuce a poplatky.

Bukureštským mírem zavázal se rumunský stát, že tyto peníze vymění za vlastní; tím chtělo Německo a Rakousko dosíci přesunu všech nákladů na udržování okupačních vojsk, správu země a i všech provedených nákupů (obilí atd.) na Rumunsko.

Podobně byla upravena finanční otázka v Itálii, Belgii, severní Francii a v té části Polska, která byla obsazena Němci. V oblastech Polska, obsazených rakouským vojskem, nebylo užíváno okupačních peněz z politických důvodů.

V Srbsku obíhala koruna; protože dinar skoro úplně zmizel, neměl kursovní poměr na tvoření cen žádného vlivu.

Exploatace Ukrajiny byla přenechána celkem civilní organizaci a měla býti financována rubly; poněvadž se však jejich opatření vleklo do nekonečna, byly prováděny nákupy a okupační vojsko bylo udržováno rakouskými korunami. Později se používalo ukrajinských peněz.

V. Sociální opatření pro důstojníky a dělostrojičnické poddůstojníky.

Roku 1916 žádalo vrchní velitelství rakousko-uherských armád, aby ministerstvo války upravilo gáže, bytné, příspěvek na výstroj a pod. Ministerstvo války zamýšlelo zvýšiti gáže o 25%; úprava ostatních požitků měla však býti provedena až v míru. Ihned při zahájení vyjednávání odmítli oba dva finanční ministři každou úpravu pro špatnou finanční situaci státu. Ministerstvu války ne-

zbylo nic jiného než přilepšiti důstojnictvu, mužstvu a jejich rodinám jiným způsobem ve vlastní kompetenci. Tak přiznalo gážistům v zápolí stravné — průměrně 4 K na osobu denně, povolilo jim nákup potravin ve vojenských skladech za přiměřené ceny a zvýšilo pohotovostní přídavek, jenž činil měsíčně pro čekatele 75 K, subalterní důstojníky 105 K, setníky 150 K, majory a podplukovníky 165 K, plukovníky 195 a generály 240 K. Dne 1. prosince 1917 dostali gážisté v zápolí jednorázový ošacovací příspěvek 200—400 K. Věstníkem čís. 18 z roku 1918 upravilo ministerstvo sustentace a zamýšlelo vypláceti přídavky k bytnému. Všecky tyto přídavky měly ráz provisorních drahotních výpomocí; celková úprava všech požitků byla sice připravována, ale uskutečniti se měla až po válce.

Déle sloužícím poddůstojníkům v zápolí byl zvýšen pohotovostní přídavek a přiznáno stravné, odstupňované podle počtu členů rodin.

Sluší také připomenouti, že veškeří gážisté z povolání a i členové jejich rodin měli při soukromých cestách nárok na použití vojenského tarifu.

Vrchní velitelství hájilo při všech vyjednáváních stanovisko, že vojenským gážistům musí býti vyhrazeno právo na odběr potravin, oděvu a výstroje z vojenských zásob za režijní ceny, a to jak za války, tak i v míru. Proto zřídilo ministerstvo války ve Vídni vojenský ústřední konsumní ústav a povolilo všem rodinám vojenských gážistů nákup potravin v posádkových nákupnách. Měly v nich dostávat i ty potraviny, jejichž nákup byl vázán na odběrní lístky. Ministerstvo války zamýšlelo přenechat i těmto rodinám celoroční potřebu mouky a tuku najednou, aby byly zbaveny stálých starostí o denní chléb. Také se uvažovalo o zřízení společných kuchyní v jednotlivých posádkách pro rodiny vojenských gážistů. Ministerstvo ohlašovalo, že tato opatření, obzvláště konsumní hospodářství, zůstanou v platnosti i po skončení války, aby gážistům byl usnadněn život v přechodné poválečné době. Byly to sliby, které měly vzpružiti pokleslou náladu.

Pro zásobování vojenských gážistů v zápolí oděvem byly zřízeny v sídlech teritoriálních velitelství důstojnické oděvny, v jednotlivých posádkách, pak správárny. V nich mohl si důstojník koupiti nový oblek podle nároku nebo dát opravit svůj šat za ceny režijní. Výkonnost oděven i správáren byla však značně omezena nedostatkem látek, nití, příprav, zlatých a stříbrných součástek výstroje. Pro rodiny důstojníků a délesloužících poddůstojníků měly býti zřízeny zvláštní dílny s civilními dělníky; materiál chtělo dodávati ministerstvo války podle možnosti samo. K skutečnému utvoření těchto dílen však do konce války nedošlo.

Pokud jde o zaopatřovací otázky, třeba uvést, že vojenské osoby a jejich pozůstalí byli zaopatřováni podle zákona již třicet let starého. Snahy vojenské správy, aby zákon byl zmodernisován, datují se od roku 1901 a zůstaly bez výsledku pro politické poměry a i jiné důvody. Ohromné oběti, jež si vyžádala světová válka v řadách vojenských osob, ukázaly naprostou nedostatečnost zaopatřovacích opatření. Největší nedostatky zákona, týkající se mužstva a vdov po vojínech byly odstraněny ještě za války řízením administrativním. Tím se ovšem vojenská správa spokojiti nemohla a proto předložila roku 1918 zákonodárným sborům návrh na nový zaopatřovací zákon, který měl býti na podzim schválen a nejdéle na počátku roku 1919 saktionován.

Uvedeme hlavní zásady připraveného zákona. Základní ustanovení byla převzata ze zaopatřovacího zákona pro státní úředníky, který byl v poslední době zmodernisován a vyhovoval. Při stanovení nároku měly platiti pro gážísty a mužstvo stejné zásady. U aktivních gážístů bylo přihlíženo k služební době, u neaktivních k stupni nezpůsobilosti pro vykonávání vlastního povolání. Přídavek za zranění byl více odstupňován než dosud a měl také náležeti při ztrátě zdraví, které nastalo i jiným způsobem než zraněním. Pense vdov nebyla vyměřena jen podle hodnoty manžellovy, nýbrž také podle jeho služebních let. Vdovám po gážístech, kteří se oženili ve výslužbě, byl přiznán za jistých podmínek též nárok na pensi. Pro sirotky bylo stanoveno výchovné, které nebylo omezeno jejich počtem; i na nemanželské děti, rodiče a sourozence zákon pamatoval za určitých předpokladů. Válečným invalidům a válečným pozůstalcům byl přiznán nárok na zaopatření. Platnost zákona měla se vztahovati na všechny případy, jež vznikly od počátku světové války. Celá pense náležela teoreticky po čtyřicetileté službě; připočtením služebních let za podmínek, kterých mohl každý dosíci, zkrátila se tato doba na 35 let. Výhody připravovaného zákona vyplývají z tohoto srovnání.

1. Pense gážístů:

- a) Nejnižší pense důstojníka v míru činila podle dosavadního zákona 896 K, podle připraveného zákona 1240 K, což jest tedy zvýšení o 38%.
- b) Poručík v záloze dostával při 50% poklesu výdělečné možnosti dosud 896 K, nyní 960 K, tedy o 7% více.
- c) Týž důstojník při 100% poklesu výdělečné možnosti dosud 896 K, nyní 2040 K, tedy o 128% více.
- d) Aktivní setník s roční gáží 3600 K měl dostávati po 25leté skutečné službě jako pensi 3520 K, místo dosavadních 2980 K; zvýšení činí 18%.
- e) Pense plukovníka měla býti zvýšena o 10% na 10.400 K.

2. Pense mužstva.

Průměrné zvýšení zaopatřovacích požitků bylo stanoveno na 400—500%; tak měl dostávati ročně voják bez hodnosti, jenž se stal za války ku práci nezpůsobilým místo 72 K dosavadních 480 K, osleplý voják pak 1680 K.

3. Přídavek za zranění

činil pro důstojníky 900—3000 K, místo dosavadních 800—1800 K, pro mužstvo 120—1200 K místo 96—288 K.

4. Pense vdov a sirotek.

Podle připraveného zákona byla vyměřena nejnižší roční pense vdov a sirotek takto:

- a) vdovy po důstojníkovi činila 1000 K (750),
- b) vdovy po nadporučíkovi s 2 nezaopatř. dětmi 1680 K (1260),
- c) vdovy po setníkovi s 2 nezaopatřenými dětmi 3360 K (2100),
- d) vdovy po podplukovníkovi s 2 nezaopatř. dětmi 6800 K (4200),
- e) sirotka po nadporučíkovi 240 K (180),
- f) sirotka po setníkovi 480 K (300),
- g) sirotka po podplukovníkovi 1520 K (1500),
- h) vdovy po vojínovi ku práci způsobilé 225 K (108),

i) vdovy po vojínovi ku práci nezpůsobilé . . .	435 K (204),
j) vdovy po vojínovi s 2 nezaopatřenými dětmi . . .	705 K (300),
k) sirotka po vojínovi	135 K (48),*)

VI. Správa obsazených území.

Armáda v poli spravovala obsazená území Polska, Srbska, Černé Hory, Albánie, Itálie, Rumunska a Ukrajiny. Způsob a kompetence vojenských správ nebyly v těchto zemích stejné a lišily se podle polohy země k frontě, podle poměru k státu, jehož území bylo obsazeno a konečně i podle okolností, bylo-li území spravováno jen rakousko-uherskými úřady nebo společně s Němci. Čistě rakousko-uherskou vojenskou správu mělo Srbsko, Černá Hora a část Polska, obsazená rakousko-uherským vojskem. Cílem správy bylo, vytěžiti co nejvíce prostředků ze zdrojů obsazeného území. Tento cíl byl důsledně sledován v Černé Hoře a Srbsku. V Černé Hoře dosáhla vojenská správa toho, že civilní obyvatelstvo bylo uživeno v hospodářském roce 1917—1918 z vlastní sklizně; počítalo se, že v příštím hospodářském roce zbudou ještě přebytky pro okupační vojsko.

V Polsku byla vojenská správa obsazeného území vázána politickými ohledy; propagovalo se zřízení polského království s rakouským arcivévodou jako králem v čele. Výkup přebytků sklizně v hospodářském roce 1917—1918 byl proto svěřen civilní organizaci, která zklamala. Když se pak po vyhlášení Brest-Litevského míru, jimž bylo cholmské území Polska odňato a přivtěleno Ukrajině, rozmáhaly proudy Rakousko-Uhersku nepřátelské, byl civilní výkup zrušen a ustanovena vojenská organizace, aby zachránila, co se ještě zachrániti dalo; výsledek nebyl takový, jaký byl očekáván.

Vývoj polského státu byl na sklonku světové války v tomto stadiu: hlavou státu byla tříčlenná vladařská rada, vládní moc mělo ministerstvo, jež se opíralo o státní radu, jakýsi to druh parlamentu. Ve skutečnosti zabývala se vláda jen školstvím a soudnictvím; postupně měla se ujmouti veškeré správy.

Obsazené území v Itálii bylo rozděleno na armádní pásma, z nichž jedno bylo s počátku německé a spravováno německými orgány; po odchodu německých okupačních vojsk dostalo i toto pásmo rakousko-uherskou správu. Nejvyšším správním úřadem bylo nejvyšší vojenské velitelství — skupina polního maršálka Borojeviče — jenž měl též práva a povinnosti jako vojenský guvernér v Srbsku.

Obsazenou část Rumunska spravovala německá vojenská správa; zájmy Rakousko-Uherska, Bulharska a Turecka byly hájeny zvláštními vojenskými zmocněnci těchto států. V několika distriktech a okresích byly ustanoveny správními orgány rakouské vojenské osoby; v těchto oblastech bylo také rozloženo rakousko-uherské okupační vojsko. Pokud rumuské úřady s úředníky neprechly, byly ponechány v činnosti za vojenského dohledu. Těžiti z místních zdrojů bylo svěřeno zvláštnímu hospodářskému štábu, skládajícímu se z vojenských a civilních osob německých i rakousko-uherských.

Po uzavření míru s Rumunskem nastaly ve správě tyto změny:

1. V obsazeném území zůstala i nadále německá a rakousko-uherská okupační vojska. Hlavním velitelem těchto byl německý polní maršálek Mackensen. Jemu podléhala dvě německá a jedno

*) Číslice v závorce udávají výměr pense podle dosavadního zaopatřovacího zákona.

rakousko-uherské generální velitelství, která byla zároveň nejvyšším správním úřadem pro území obsazené podřízeným vojskem. Prvním účelem okupace bylo, aby bylo zajištěno jednak hospodářské využití země, jednak plnění mírových podmínek Rumunskem.

2. Správa země měla přejítí poněmhu na rumunské úřady; i hospodářský štáb měl býti vystřídán civilní rumunskou organizací. Výsledky exploatace byly rozdělovány i nadále podle sjednaného klíče.

V obsazené části Albánie byly poměry poněkud jiné; neběželo tu o obsazenou nepřátelskou zemi, nýbrž o zemi spřátelenou, a proto zůstaly veškeré albánské úřady v činnosti. Jen nejvyšší velení a kontrola náležely vojenskému velitelství XIX. armádního sboru. Úlohou jeho bylo pečovati o pokoj a pořádek v zemi, v týle vojsk bojujících v Albánii. K tomu účelu byl přidělen každému albánskému okresnímu úřadu rakousko-uherský okresní velitel, který dozoroval na činnost albánských úřadů. Četnickou službu vykonávali rakousko-uhersští četníci, kteří byli jediným výkonným orgánem vojenské správy. Vyličená organizace správy nezaručovala nikterak intenzivní těžení ze zdrojů země a neutěšená materiální situace armád vyžadovala, aby vojska byla zásobována i produkty Albánie. Pomýšlelo se proto na to, aby správní působnost vojenských činitelů byla značně rozšířena. Měla se zříditi zvláštní vojenská hospodářská sekce ve Skadaru s výkonnými orgány po celé zemi. Potíže činil výběr kvalifikovaného personálu.

V Ukrajině nelze mluvit o vojenské správě. Německé a rakousko-uherské vojsko vtáhlo do země na žádost ukrajinské vlády, aby byl zabezpečen v zemi mír, pokoj a pořádek. Správu vedly ukrajinské úřady, vojsko mělo je podporovati, a hlavně bdíti nad provedením takových vládních nařízení a opatření, která směřovala k tomu, aby ukrajinská vláda dodávala potraviny a suroviny, jak se zavázala.

Jednak k tomuto účelu, jednak pak i z té příčiny, aby vojsko nerušilo nákupy pro vlastní potřebu výkupy civilních organizací, vydalo velitelství rakousko-uherské východní (okupační) armády instrukci tohoto znění:

„Hospodářské využití Ukrajiny, Krymu a okresu rostovského jest ještě stále stíženo podloudným obchodem. Obchodníci vynalézají stále nové cesty a prostředky, aby se vyhnuli úředním nařízením. Proto je třeba postupovati co nejpřísněji při přehlížení výkazů, opravňujících k provozování obchodní živnosti.

Proviant pro vojsko žádají divisiní intendance od zástupců ukrajinského ministra pro zásobování, přidělených místním výborům se sídly: Oděssa, Cherson, Nikolajev, Jelisavetgrad, Vinica, Alexandrevsk, Marinpol, Dolina haja a Novo Ukrajinka.

Nemohou-li řešení orgánové potřebný proviant dodat, opatří si jej útvary volným nákupem. Nucené nákupy konejte jen za účasti orgánů ukrajinského ministerstva zásobování.

Německé útvary smějí kupovati potraviny jen v německém, rakousko-uherské útvary jen v jejich zájmovém území, a to jen v oblasti toho sborového velitelství, jemuž jsou podřízeny.

Nemají-li útvary vhodných nákupních orgánů, použijí občanských nakupovačů, které vybaví řádnou legitimací, orazítkovanou a podepsanou velitelem útvaru.

Výkup obilí, mlýnských výrobků, krmiva, luštěnin a semen pro vývoz je svěřen komisionářům státního obilního ústavu v Kijevě,

kteří jsou opatřeni legitimací, znějící na jméno, určitý okres a stá-
novenou dobu; legitimace musí býti svěřeny buď velitelstvím ně-
mecké armádní skupiny Eichhornovy nebo velitelstvím rakousko-
uherské východní armády.

Nákup jiných než shora vyjmenovaných produktů, pak nákup
a prodej těchto produktů pro vlastní potřebu v jedné a téže obci jest
Ukrajincům dovolen bez zvláštního povolení.“ (Příště dále.)

Kapitán KAREL LOHN:

Jaké vědomosti a znalosti by si měl branec přinést na vojnu při 14měsíční službě.

Tato otázka není jen naše, specificky československá, nýbrž jest
to otázka světová, která znepokojuje všechny státy. Říká se jí krátce
branná příprava, která má umožniti krátkou dobu presenční služby
a přitom zachovati brannost, vojenskou pohotovost národa pro pří-
pad války. Setkáváme se s ní ve všech státech a jest všude teore-
tický řešena a prakticky prováděna.

Avšak dosavadní výsledky branné přípravy ve státech s pravi-
delnou a značnou armádou jsou velmi neuspokojivé, možno říci
mizivé. Ve státech, jimž armáda byla zmenšena mírovými smlou-
vami na minimum, má prý branná příprava — prováděná i tajně
různými spolky — mnohem lepší a trvalejší výsledky. Doufejme
však, že nenadejte hned tak chvíle, kdy by se svět přesvědčil
o pravdivosti tohoto tvrzení.

Protože i náš branný zákon určuje 14měsíční presenční službu,
setkáváme se s řešením této otázky i u nás v denním, odborném
i spolkovém tisku. Nejsem zapřisáhlý škarohlíd, ale myslím, že se
připojíme v branné přípravě, bude-li založena ihned na široké basi,
ve výsledcích k ostatním státům s pravidelnou armádou, protože
branná příprava nemá za dnešních poměrů ani u nás velkých
nadějí na značnější výsledky.

Částečným vzorem může nám býti Italie a Francie. Tam byla
již tato výchova částečně uskutečněna a přece se jí nedaří tak, jak
bychom očekávali. Při tom nutno uvážiti, že jsou to státy se staletými
státními, národními i vojenskými tradicemi. U nás byla státní a
vojenská kontinuita přerušena třemi stoletími, tedy značná položka
minus; myslím také, že nejsme pro brannou přípravu připraveni
ani morálně.

Jest to snad úsudek trochu odvážný, ale nelze se mu vyhnouti,
chceme-li řešiti otázku branné přípravy všestranně. Musíme po-
čítati se všemi okolnostmi pro i proti.

Nebudu řešiti naši duševní nepřipravenost dlouhými logickými
dedukcemi, chci jen několika obrázky psychologicky zaostřenými
ukázati na tuto naši, řekl bych, národní vlastnost.

Bude dobře, uvědomíme-li si trochu poměr, v jakém jest vět-
šina naší československé veřejnosti k vojenské povinnosti a
k armádě. Není o tom sporu, že armáda jest dosud pociťována
jako cizí, obtížné těleso v národním těle, a že jest snaha co nejdříve
se jí zbaviti. Armáda a její symboly jsou valné většině něčím úplně
cizím a nechápaným.